

İsveçdə yaşayan Səadət Kərimi: Hədəfim peşəkar tərcüməçi olmaq, Azərbaycan irsini tanıtmaqdır - MÜSAHİBƏ

2000-ci ilin əvvəllərində İsveçin Höteborq şəhərində məskunlaşan azərbaycanlı alim, elmlər doktoru, yazıçı, peşəkar tərcüməçi Səadət Kərimi AZƏRTAC-ın müxbirinin həmsöhbəti olub. S.Kərimi müsahibəsində İsveçdə keçirdiyi 24 illik yaradıcılıqla, elmi fəaliyyətlə dolu yolundan bəhs edib.

Müsahibəni təqdim edirik.

-Səadət xanım, əvvəlcə istərdik oxucularımıza İsveçə köçməzdən əvvəlki həyatınız barədə danışasınız...

-Mən Göyçay şəhərində ziyalı ailədə doğulmuşam. Həm anam, həm atam üçün milli dəyərlərimiz çox vacib olub və məni bu ruhda böyüdüblər. Bütün uğurlarımı

onlara borcluyam. Göyçayda 3 sayılı beynəlmiləl rus məktəbində oxumuşam. Həmin məktəb o zaman regionun və respublikanın ən böyük və ən yaxşı məktəblərindən biri idi. Xalqımızın bir çox tanınmış ziyalıları həmin məktəbdə təhsil alıb. Mənim riyaziyyat müəllimim rəhmətlik Ağarəhim Rəhimov Rusiya İmperiyasının Qori Müəllimlər Seminariyasını fərqlənmə ilə bitirmiş şəxs idi. Bəlkə də ona görə məktəbimizin məzunlarından bir çoxu güclü riyaziyyatçı oldu. Orta məktəbi bitirib Sankt-Peterburq Dövlət Universitetinə qəbul oldum. Universiteti bitirdikdən sonra Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyasının Riyaziyyat və Mexanika İnstitutunda (RMI) dissertant kimi elmi fəaliyyətə başladım və RMI-də dissertasiyanı müdafiə edib fizika-riyaziyyat üzrə elmlər namizədi dərəcəsinə aldım.

1994-cü ildən İsveçə gələnə qədər, Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyasının "İzvestiya Nauk Azerbaycana", "Transactions of Academy of Sciences of Azerbaijan", "Proceedings of Academy of Sciences of Azerbaijan. Mathematics and Mechanics" elmi jurnallarının riyaziyyat, fizika və texniki elmlər üzrə məsul katibi vəzifəsində çalışdım. İngilis və rus dillərinə tərcümə, redaktorluq və korrektura işlərində məsul olmuşam. Hələ Bakıda yaşayarkən AMEA nəzdində Avropa Komissiyası üçün Azərbaycan elminə aid müxtəlif layihələrdə işlər görmüşdüm.

İsveçə köçəndə 29 yaşım vardı və artıq Azərbaycanda tanınmış riyaziyyatçı, Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyasının alimi idim.

-Necə oldu ki, məhz İsveçə köçdünüz?

-Xaricdə yaşamağı heç vaxt arzulamamışam. Sankt-Peterburqda oxuyub Bakıya qayıtdıqdan sonra Vətəndə yaşamağın ləzzətini çıxarmaq istəyirdim. Çünki qütbətin nə olduğunu artıq bilirdim. Ailəmə, qohumlarıma və dostlarıma yaxın olmaq, həsrət çəkmədən yaşamaq istəyirdim. Lakin 1999-cu ildə, həyatımdan və işimdən məmnun ikən qarşıma çalışdığım institutda Təbriz əsilli bir riyaziyyatçı soydaşımız çıxdı. Bir-birimizi çox sevirdik və gözəl anlayırdıq. Millət, cəmiyyət, müasirlik və ailə ilə bağlı fikirlərimiz üst-üstə düşürdü. Bu, mənim həyatımda nadir hal idi. O, mənimlə ailə qurmaq istədi, amma İsveç vətəndaşı idi. Beləliklə, İsveçə köçəsi oldum. İndi bir qızımız və bir oğlumuz var. Qızım Höteborq Universitetinin Tibb fakültəsinin ikinci kurs tələbəsidir. Oğlum isə liseyin ikinci kursunda oxuyur, əlaçısıdır, mühəndis olmağı düşünür. Övladlarım Azərbaycan dilində gözəl bilirlər və mədəniyyətimizi çox sevirlər.

-İsveçin Höteborq Universitetində dosent vəzifəsində çalışırsınız. İsveç dili ana dili olmayan şəxs üçün bu bir zirvədir. Bu dili öyrənərkən hansı çətinliklərlə üzləşmişiniz?

-Mən gəldiyim ilk gündən İsveç dili ilə çox intensiv məşğul oldum. Təkcə mühacirlər üçün təhsil ocaqlarında verilən dil kursları ilə kifayətlənmədim. Çoxlu bədii ədəbiyyat oxudum, filmlərə baxdım, gündəlik qəzetləri oxudum və isveçlilərlə ünsiyyətdə oldum. İstəyirdim bir etnik elm adamı olaraq dili isveçlinin səviyyəsində mənimsəyim və ixtisasım üzrə işləyim. İngilis və rus dillərini bilməyim də kömək oldu. İxtisasım üzrə, yəni riyaziyyat üzrə işləsəm də mənə İsveçin ali təhsil sistemi həm maraqlı gəldiyi, həm də ödənişsiz olduğu üçün universitetdə İsveç dili üzrə, sonra həm də ingilis və rus dilləri üzrə ali təhsil alaraq filoloq ixtisasına yiyələndim. Hədəfim peşəkar tərcüməçi, təhlilçi, ədəbi tənqidçi olmaq, Azərbaycan və türk irsini tanıtmak idi. Əlbəttə, çətinliklər oldu.

İsveçdə yaşlı nəsil arasında qabaqcadan mühakimə yürüdən insanlar hələ də çoxdur. Onlar bir əcnəbinin, xüsusilə də qərbi avropalı olmayan bir şəxsin bir elmə “onlar” səviyyəsində sahiblənməsini qəbul edə bilmirlər. Demokratik davranmaq naminə açıq bildirməsələr də, bu, hiss olunur. Ona görə də hər yeni işdə özünü təsdiq etmək zaman alır.

İsveçə gəldikdən sonra təhsil və elmi dərəcənin təsdiqini aldım və bir il ərzində Umea şəhərində eyniadlı universitetdə işə başladım. Bir neçə il sonra İsveç sisteminə uyğun yeni doktorluq işimi müdafiə edib elmlər doktoru dərəcəsini aldım. O zamandan bəri riyaziyyat sahəsi üzrə müxtəlif elmi jurnallarda əlliyyə yaxın məqaləm dərc olunub, müxtəlif ölkələrdə yüzdən çox elmi konfranslarda iştirak etmişəm. 2016-cı ildən Umea Universitetində, 2021-ci ildən isə Höteborq Universitetində dosent vəzifəsində çalışıram. Həmin ildən bu günədək İsveçin riyaziyyat elmləri üzrə birgə SONOMA elmi mərkəzində tədqiqatçı-alim kimi, baş elmi işçi vəzifəsində işləyirəm. Sonrakı illərdə İsveçin bir neçə universitetində çalışdım. Eyni zamanda, İsveçdə Filologiya və Dilçilik üzrə (ingilis dili və ədəbiyyat, ingilis dilinin tarixi, rus dili və rus dilinin tarixi, İsveç dili və ədəbiyyat, İsveç dilinin öyrənilməsi və inkişafı) təhsil almışam. 2018-ci ildə magistr, 2020-ci ildə isə master dərəcəsinə yiyələnmişəm.

-Səadət xanım, siz bir neçə kitabın müəllifisiniz. Kitablarınız və onların ərsəyə gəlməsi ilə bağlı fikirləriniz maraqlı olar.

-O vaxt İsveçə gələrkən bu ölkədə bir dənə də olsun Azərbaycan ədəbiyyatı yox idi. Azərbaycan haqqında İsveç cəmiyyəti ümumən heç nə bilmirdi. Bəziləri “Əli və Nino” əsərini deyirlər, amma mən o kitabı oxudum və demək istərdim ki, həmin əsər alman dilindən İsveç dilinə 1932-ci ildə tərcümə olunub. Kitab o dövrün şərtlərinə görə az sayda çap olunub və demək olar ki, 60-cı illərdən sonra unudulub. Son illərdə yenidən həmin əsərə maraq yaranıb. Ancaq kitabı oxuyan heç bir isveçli anlamaz ki, bunun yazarı azərbaycanlıdır və ya hadisələr Azərbaycanda cərəyan edir. O kitabda heç bir “Azərbaycan” kəlməsi yoxdur. İsveç dilində Azərbaycana aid materiallar olsun deyə hər gün nə isə yazmağa başladım. İlk illər məqalələr və esselər çap edirdim, Vikipediya yaranandan sonra orada Azərbaycan mədəniyyətinə, tarixinə və coğrafiyasına aid məqalələr yerləşdirməyə başladım.

Kitabı ərsəyə gətirmək həm çox bahadır, həm də heç vaxt mənim sponsorum olmayıb. O səbəbdən, iki romanı nisbətən ucuz və az tanınan nəşriyyatda çıxardım, “Azərbaycan Respublikası (1918-1920)” kitabı isə tanınmış və bahalı “Sivart” nəşriyyatında İsveçdəki Azərbaycan Federasiyasının maliyyə dəstəyi

ilə işıq üzü gördü. “Əks-sədalar. Şahidlər Qarabağdan, Təbrizdən və İrəvandan danışıq” kitabımı isə Vətən müharibəsi vaxtı, 2020-ci ilin oktyabrında nəşr etdirmək üçün qızıl qolbağımı satdım. Sevinirəm ki, həmin əsərdə verilən mətnlər müharibə vaxtı informasiya savaşında xalqımıza böyük kömək oldu.

-Siz İsveç Tərcüməçilər Birliyinin üzvüsünüz. Azərbaycan dilindən İsveç və ingilis dilinə tərcümə etmək nə dərəcədə çətindir?

-Bədii əsər tərcümə etmək çox çətin işdir, çünki İsveç dilində məndən əvvəl birbaşa Azərbaycan dilindən tərcümələr olmadığından nümunə və ya baza yox idi, bu işi “iynə ilə gör qazmaq” kimi, araşdır-aşağıda, səbirlə etmişəm. Həm də nəşriyyatlar ingilis, fransız, ispan, italyan və s. “populyar mədəniyyətlərdən” olmayan bədii əsərləri götürmək istəmirlər, çünki alıcı marağı çox aşağıdır. Bu sahədə də mübarizəm böyük oldu. Mən bu tərcümələri təmənnəsiz, işdən sonra, “boş vaxtımda” etmişəm.

İndi yazıçı Əzizə Cəfərzadənin “Bakı 1501” tarixi romanını tərcümə edirəm. Bu əsərdə Əzizə Cəfərzadə Şah İsmayıl Xətəinin dövrünə aid qədim sözlərdən çox istifadə edib və əsər hər sahəyə aid faktlarla, dialoq və poeziya nümunələri ilə zəngindir. Ona görə də bədii əsəri keyfiyyətli tərcümə etmək üçün təkcə iki müasir və standart dili bilmək kifayət deyil, həm də geniş mütaliə və araşdırma aparmaq lazımdır. Bu romanı tərcümə etməklə mən həm də Xətəinin məsnəvilərini və qəzəllərini tərcümə etmişəm. Yəni, çətin işdir, amma bilirəm ki, bu, həm Azərbaycan elminə və mədəniyyətinə, həm də dünya ədəbiyyatına böyük bir töhfə olacaq. İndi olmasa da, gələcək nəsillər bunun təsirini hiss edəcəklər. Bu səbəbdən mən əziyyətə qatlanıram, yaradıcılığım ilə fəxr edirəm, şərəf duyuram.

Mənim tərcümə və redaktorluq etdiyim bir neçə kitab və film var. Onların arasında Ədalət Tahirzadə və Dilqəm Əhmədinin müəllifi olduğu “Azərbaycan Cümhuriyyəti 1918-1920”, Vahid Qazinin “Çöl Qala” romanı, Norveçdə yaşayan güneyli soydaşımız, yazar Məmməd Rzə Təbrizlinin “Qartal”, doktor Pərvanə Məmmədlinin “Güney Azərbaycanın mətbuat tarixi”, Əzizə Ağalarovanın “Bakıdan Qahirəyə və Stokholma uzanan yol” romanı işıq üzü gördü.

2022-ci ildə Stokholmda “Mədəniyyət kodu – Şuşa” LONGREAD layihəsi ictimaiyyətə təqdim edildi. Layihə azərbaycanlı jurnalist, Bakı Slavyan Universitetinin professoru Şəlalə Həsənova tərəfindən hazırlanıb. LONGREAD rus, ingilis və İsveç dillərində hazırlanıb. İsveç dilində belə bir layihənin

hazırlanması bir ilkdir, bir növ tarixi hadisədir. İsveç dilində olan materialın tərcüməsi mənə aiddir.

-Azərbaycan haqqında İsveçdə bir neçə konfrans, tədbir və ədəbi gecə keçirmisiniz. Maraqlıdır, isveçli həmkarlarınız bu cür tədbirləri maraqla qarşılayırmı?

-Bəli, çox sayda konfransım, çıxışlarım olub. Hətta 2017-ci ildə İsveç Parlamentində 1918-ci il Mart soyqırımı mövzusunda çıxış etmişəm.

Konfranslarım Azərbaycanın dahi şəxsiyyətlərinə, Azərbaycan tarixində mühüm və qan yaddaşı günlərinə həsr olunub. Məsələn, Azərbaycan Xalq Cümhuriyyətinin 100 illiyinə, Nəsimi, Nizami, Şəhriyar və Əzizə Cəfərzadənin yubileylərinə, Vətən müharibəsinin Zəfərinə, Azərbaycanın Müstəqillik Gününə

həsr olunmuş konfranslar təşkil etmişəm. 8 Mart - Beynəlxalq Qadınlar Günündə şəhid analarına və xanımlarına həsr olunmuş konfrans və maddi yardım kampaniyası təşkil etmişdim. Bundan əlavə hər il İsveç universitetlərində 20 Yanvar, Xocalı soyqırımına və ana dili mövzularına aid konfranslar keçirirəm. İsveçli həmkarlarımız üçün bu tədbirlərin məzmunu maraqlı gəlir. Lakin, isveçlilər bizim düşündüyümüzədən daha ehtiyatlıdırlar. Dəvət olunduqları tədbirin siyasi və ya təbliğat xarakterli olmadığına əmin olmaq istəyirlər. Ona görə də daha çox isveçlini cəlb etmək uzun illər aldı. Bu ilin mart ayında "Azərbaycan qadınlarının cəmiyyətdə unikal rolu" mövzusunda ədəbi-bədii tədbir həyata keçirdik. İş yoldaşlarım da gəlmişdilər. Bu qədər maraqlı məlumatı əldə etdikləri üçün mənə təşəkkür etdilər. "Azərbaycan haqqında heç nə bilmirdim, belə təsəvvür etmirdim" dedilər. İsveçlilər fikirlərini hər addımbaşı açıq bildirməzlər. Sosial mediada indiyə kimi minlərlə iş yoldaşım hər gün mənim Azərbaycana aid hansısa paylaşımımı oxuyur. Amma həmin paylaşımın altında heç bir fikir bildirmirlər. Təklildə nahar edərkən məlum olub ki, diqqətlə oxuyur və məlumatlanırlar.

-Bildiymə görə Azərbaycan diasporunda aktiv fəallığınız var. Diasporun gördüyü işlər barədə nə deyə bilərsiniz?

-Diaspor işində 2001-ci ildən bəri fəaliyyətim olub. O zaman azərbaycanlılar hələ pərakəndə şəkildə, hərə öz bacarığı ilə bir iş görürdü. Həm Diasporla İş üzrə Dövlət Komitəsi yarandıqdan, həm də texnologiya inkişaf etdikdən sonra birgə addımların atılması çoxalmağa başladı. Əlbəttə, Dünya Azərbaycanlılar Konqresi (DAK) var idi. Ancaq bu qurumun əsas strategiyası Güney Azərbaycanın istiqlalı idi, yəni siyasi məsələləri əhatə edirdi. Amma məskunlaşdığımız ölkələrdə integrasiya etmək və Azərbaycan mədəniyyətini, tarixini, elmini, ədəbiyyatını təbliğ etmək güclü diaspor səyləri tələb edir. Diaspor Azərbaycan xalqı üçün nisbətən yeni bir istiqamətdir.

Gücümüzü əsasən Qarabağın işğalı mövzusunə dair işlərə verməli olurduq. İldən-ilə təcrübəmiz artdı. Həm burada yaşayan soydaşlarımız təşkilatlanmağın vacibliyini daha çox anlamış oldular, həm də Komitənin struktur bazası və mexanizmləri inkişaf etdi. Məsələn, İsveçin paytaxtı Stokholmun içəri şəhərində, yəni milyonlarla izləyicisi olan mərkəzi sərgi salonlarının birində 2022-ci ilin fevral ayında təşkil olunan "Şuşa" fotosərgisi bir həftə boyunca davam etdi. Sərgidə Diasporla İş üzrə Dövlət Komitəsinin dəstəyi ilə Şuşanı və Ağdamı ziyarət etmiş isveçli fotoqraf-jurnalist Mikael Silkeberqin həmin bölgələrdə çəkdiyi əsərləri nümayiş olundu.

2022-ci ilin oktyabrında dünyaya təqdim olunan “Xarıbülbül əfsanəsi” filminin məzmununu, çoxlu sayda müsahibələri ilə birgə ingilis dilinə tərcümə etmişdim. Həmin filmin rejissoru Mikael Silkeberg, prodüseri isə Rahim T.Sadıqbəyliydir. Burada Fərhad Bədəlbəyli, Mənsüm İbrahimov və digər şəxslərlə müsahibələr yer alıb, onlar muğamdan və Şuşanın qədim irsindən bəhs edir. Zənnimcə, bu böyük uğurdur. Belə hadisələr isə illərin zəhmətini, hazırlığını və təşkilini tələb edir. Ona görə də, bəzən diaspordan tez-tez böyük və əlamətdar işlər gözləyənlər obyektiv yanaşmağı bacarmalıdırlar. Bizlər bu işləri burada hansısa qurumda işləyərək, vergi verərək, gündəlik məsuliyyətlərimizi yerinə yetirərək və uşaqlarımıza ayıracığımız vaxtdan kəsib eləyirik.

-Sonda, gələcək fəaliyyətinizlə bağlı planlarınızı bölüşməyinizi xahiş edirəm.

-Fəaliyyətim dedikdə, mən riyaziyyat və digər elmi sahələrdə gördüyüm işlərdən bəhs etməyi xoşlamıram, çünki bu işləri universitetlər özləri görür. Mən adətən Azərbaycanın təbliği və müsbət imici naminə gördüyüm işləri paylaşım ki, daha çox xarici əhali məlumatlansın, gənclərimizə daha çox nüsxə, ilham və təcrübə yeri olsun. Bu yolda görəcəyim işlər yenə də

Azərbaycanın klassik əsərlərinin tərcüməsi, redaktorluq işləri və özümün yazacağım aktual məsələlərə aid əsərlər olacaq.